Maaibeheer voor bloemrijke hooilanden: **houden onze insecten er ook van?**

Bloemrijke hooilanden worden typisch één- tot tweemaal per jaar gemaaid. Dat is nodig voor het behoud van planten- en diersoorten gebonden aan dit habitat. Of het gevoerde hooilandbeheer in natuurgebieden succesvol is, wordt afgemeten aan de mate waarin de gewenste zeldzame plantensoorten al of niet opduiken. Er wordt aangenomen dat typische insectensoorten gebonden aan hooiland vanzelf wel volgen op het botanisch herstel. Toch kan een te rigoureus en intensief maaibeheer ook funest zijn voor deze insectensoorten.

Tekst Matthias Strubbe & Pieter Vanormelingen

In juni en juli worden de meeste hooilanden een eerste keer gemaaid. Net op dat moment vinden veel insecten een geschikt leefgebied in deze graslanden (voedsel, waardplanten, beschutting …). Wie tijd en mankracht heeft kan kiezen voor de minst schadelijk optie voor insecten: maaien met de zeis. De meest waardevolle kleine percelen die een detailbeheer vereisen, kunnen handmatig aangepakt worden. Voor grotere percelen is dit echter geen haalbare kaart. Het maaien gebeurt tegenwoordig bijna altijd machinaal. Dit is snel en efficiënt, maar helaas sneuvelen hierdoor ook zeer veel insecten tussen de messen van de maaiers en ook later bij het afvoeren van het maaisel. Zowel volwassen individuen als larven en poppen worden op die manier verwijderd van het gemaaide grasland. De juiste machinekeuze/maaimethode kan echter heel wat insectenlevens sparen.

Messenbalk

De meest gunstige gemechaniseerde maaimethode die leidt tot de laagste sterfte onder insecten, blijkt de messenbalk of maaibalk te zijn. Deze machine bestaat uit messen die het gras afknippen. Zo sterft

Machinaal maaien in natuurgebieden gebeurt bij voorkeur met de maaibalk of messenbalk.

Vijf tips voor insectvriendelijk maaibeheer in de tuin

1. Als je start met een monotone grasmat maai je intensief (2-3 keer jaarlijks, 1e maaibeurt voor eind mei) tot je grasmat ijler wordt en andere planten kunnen kiemen.
2. Bij een bloemrijkere grasmat, laat je bij elke maaibeurt telkens 10-25% van het grasland staan en niet steeds hetzelfde stukje.
3. Laat de rand van je grasland iets ruiger worden met een maaibeurt om de 2-3 jaar.
4. Soms kunnen planten amper nog tot in je tuin geraken. Verzamel dan zaad uit nabije wegbermen. Enkele typische soorten zijn knoopkruid, duizendblad, margriet, grote bevernel en groot streepzaad.
5. Creëer kleine stukjes (0,5 -1 m²) open grond door de bovenste 5 cm van de bodem/grasmat af te graven. Open grond is belangrijk voor insecten om op te warmen en voor diverse plantensoorten om te kiemen.

Blauwe knoop is de waardplant van de moerasparelmoervlinder | Foto Kevin Feytons

'maar' 20% van de aanwezige insecten bij een maaibeurt. Bij de cyclomaaier (trommel- of schotelmaaier) loopt de sterfte onder insecten in verschillende studies op tot circa 60%. Het klepelmaaien tenslotte, waarbij het gras in kleine stukjes wordt gehakseld, heeft de grootste impact. Hierdoor loopt de sterfte op tot 80%. Zeker indien dit type maaier gecombineerd wordt met een opzuigsysteem dat het maaisel samen met de aanwezige insecten meteen opzuigt. Wordt het gras dan nog eens gemaaid in combinatie met het kneuzen van het gras, dan leidt dat duidelijk tot nog meer sterfte onder insecten. Zelfs bij bijen, toch actief vliegende insecten, wordt met deze methode een sterfte van 35 tot 62% gemeld. Het onmiddellijk oogsten van het maaisel is dus af te raden. Door het maaisel op z'n minst nog een dag te laten liggen, en liefst nog wat langer, voorkom je dit nadelig effect. Ideaal is om van het gemaaide gras hooi te maken, wat verschillende dagen in beslag neemt.
Ook het instellen van de maaihoogte kan de impact verlagen. Als je het gras op een hoogte van 12 cm afmaait en iets trager rijdt, blijken ook veel minder insecten te sneuvelen onder de messen van het maai-element.

Spreiding van maaitijdstippen

Veel hooilanden worden in één keer gemaaid binnen een paar weken na de standaarddatum van 15 juni, vaak over grote aaneengesloten oppervlaktes. Er is echter vaak een vrij breed tijdsluik (mei - oktober) waarin maaibeurten gespreid kunnen worden. Dit tijdsluik gebruiken staat je toe om in een gebied doorheen het voorjaar en de zomer continu kwalitatief leefgebied voor insecten te voorzien, en zo ook voor zoveel mogelijk soorten insecten.

Houd bij het spelen met de maaidata de volgende zaken in het achterhoofd:

• *Durf te beheren*
Bloemrijke hooilanden zijn veelal gebonden aan armere bodemcondities (lage N- en P- waarden). In veel gevallen is de bodem nog te rijk aan voedingsstoffen voor meer kritische planten en bijhorende insecten. In dit geval is een tijdelijk intensiever maaibeheer nodig met twee tot zelfs drie maaibeurten per jaar. Ook vroege maaibeurten (midden mei/begin juni) zijn goed, want dan haal je meer nutriënten uit de bodem dan later op het jaar. Dit wordt volgehouden tot er voldoende verschraald is en er openingen in de grasmat komen die kieming van diverse plantensoorten toelaat. Daarna kan overgeschakeld worden op een extensiever beheer.

Extensiever (later en minder frequent) maaien is initieel goed voor insecten, maar indien dit te extensief gebeurt wordt uiteindelijk je grasmat dichter waardoor strooisel zich ophoopt en kiemingsmogelijkheden voor diverse plantensoorten verdwijnen, en uiteindelijk een beperkter aantal ruigtesoorten domineert. Het gevolg is dat je typische hooilandinsecten uiteindelijk verdwijnen. Onder de huidige N-depositie wordt dit proces ook verder versneld. Hoe extensief je maaibeheer kan zijn hangt dus af van de voedselrijkdom van het hooiland.

• *Maai niet alles in één keer*
Op landschapsniveau kan je dit doen door de maaibeurten te spreiden over verschillende tijdstippen, afhankelijk van het doel. Hooilanden op rijkere bodem met piekbloei in het voorjaar kunnen als instandhoudingsbeheer al gemaaid worden vanaf 15 juni (tot augustus). In augustus zal de vegetatie dan opnieuw in bloei komen. Schrale hooilanden, zoals heischrale graslanden of blauwgraslanden, hebben echter hun piekbloei in de zomer en worden best pas in de nazomer gemaaid.

Percelen die een omvormingsbeheer vragen en dus een vroege maaibeurt vragen, dragen verder bij aan de spreiding van maaitijdstippen op landschapsniveau. Eenmaal een goed maaitijdstip gevonden is het ook belangrijk hieraan vast te houden, zodat het wegnemen van de vegetatie voorspelbaar wordt. Zo worden soorten die populaties opbouwen op een perceel niet plots geconfronteerd met een onvoorspelbare maaibeurt.

Op perceelniveau laat je dan weer stukjes van het gras ongemaaid (10-25% van de oppervlakte). Laat liefst niet steeds dezelfde plek ongemaaid aangezien deze stukken anders evolueren naar ruigtes. Je kan wel de randen ruiger laten door ze niet-jaarlijks te maaien. Deze variatie aan structuren en vegetaties zorgt ervoor dat er een continue beschikbaarheid is aan habitat voor typische graslandinsecten. ■